

Clàssics catalans en altres llengües: Tirant lo Blanc

per Donatella Siviero

Nicolau Spindeler va publicar l'*editio princeps* de *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell (València, 1410 -1465) a València el 20 de novembre de 1490, només setze anys després de la introducció de la impremta a la península Ibèrica. En un període en què el tiratge habitual era d'entre quatre-centes i cinc-centes còpies, d'aquest llibre se'n van fer set-centes quinze. A l'edició valenciana la va seguir, set anys després, una edició barcelonina, que va començar el tipògraf Pere Miquel i que, després de la seva mort, va completar Diego de Gumiel.

La història de la traducció de *Tirant* va començar uns quants anys després. I va ser de nou Diego de Gumiel, ara a Valladolid, qui va publicar l'edició en espanyol el 1515. La traducció incorpora una divisió en cinc llibres i es distancia amb freqüència de l'original, que no es presenta als lectors de cap manera, els noms de l'autor i del traductor no hi apareixen. D'entre les nombroses omissions, cal destacar la de la dedicatòria, en què l'autor es presenta com «Jo, Joanot Martorell, cavaller», de manera que *Tirante el Blanco* era per als seus lectors una novel·la anònima castellana. És molt probable que Cervantes només conegués aquesta versió i no pas l'original. L'any 1538 va aparèixer el *Tirante il Bianco* italià de Lelio Manfredi, publicat a Venècia per Pietro di Nicolini da Sabbio i basat en l'edició de 1490; aquesta excel·lent traducció es va reimprimir dues vegades més, el 1566 i el 1611. La traducció francesa parcial del segle XVIII, resumida i anònima, no tenia data (però es va fer probablement el 1737), ometia el lloc de la publicació i estava basada tant en la versió espanyola com en l'italiana. S'ha atribuït a Claude-Philippe de Tubières, comte de Caylus, i ve precedida per un «Avertissement», potser del mateix traductor, que es considera el primer estudi crític-traductològic d'una obra. Es va reimprimir el 1775 i el 1786.

En el segle XX, el *Tirant* es va redescobrir gràcies a l'interès que personalitats com Dámaso Alonso i Mario Vargas Llosa van mostrar per la novel·la. La primera traducció contemporània és l'espanyola de Joan F. Vidal Jové el 1969, en què es va basar la traducció parcial al romanès d'Oana Busuioceanu de 1978. El 1985, va aparèixer la traducció anglesa de David H. Rosenthal (Nova York) que es va convertir en un esdeveniment editorial; Rosenthal afirmava que la seva era la primera traducció a l'anglès, però el 1974 Ray La Fontaine ja n'havia completat una com a tesi doctoral, que es va publicar posteriorment, el 1993 (Nova York). El 1987 va aparèixer la traducció al finès de Paavo Lehtonen basada en el text de Rosenthal; un any després va aparèixer la traducció al neerlandès de Bob de Nijs que va ser un altre èxit editorial, amb tres reedicions en sis mesos; el 1990 es va publicar la versió alemanya de Fritz Vogelsang; la va seguir la xinesa de Dilang Qishi el 1993; i el 1994 va aparèixer la traducció al suec de Miguel Ibáñez (Estocolm). En resum, al llarg dels segles la sort de *Tirant*, una novel·la l'autor de la qual fingeix que s'ha traduït de l'anglès al portuguès i del portuguès al català-valencià, es deu en gran part a les traduccions. Es tracta d'un

signe important de la vitalitat d'un clàssic. □